

The Promotion of Cultural Tourism of Ethnic Groups in Phetchabun Province

Panya Kanphai^{1*} and Phramaha Thanakorn Kittipanyo¹

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phokhunphamuang Phetchabun Buddhist College, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Panya.kan@mcu.ac.th

ABSTRACT

This research article aims to (1) analyze the cultural capital of ethnic groups, (2) develop tourism products and activities based on the cultural capital of ethnic groups, (3) enhance cultural capital in relation to the improvement of the quality of life of ethnic groups, and (4) propose guidelines for promoting cultural tourism of ethnic groups. This study employs qualitative research methods, with key informants including 60 stakeholders involved in tourism related to ethnic groups, and survey respondents representing ethnic groups who are heads of families from three communities, with 20 people from each community, totaling 60 participants. The data collection tools include questionnaires and in-depth interviews. Data analysis utilized descriptive statistics and content analysis. The study's findings reveal that: 1) The cultural capital of ethnic groups consists of two types: (1) tangible cultural capital, which includes art forms associated with housing, clothing, food, household items, and occupational tools, clearly seen in handicrafts and clothing; (2) intangible cultural capital, which includes values, beliefs, language, customs, and local wisdom. 2) The development of tourism products and activities based on the cultural capital of ethnic groups presents products transformed through local wisdom and tourism activities that inspire tourists, incorporating traditional forms to create new patterns that are then transformed into clothing, enhancing aesthetic appeal. 3) The enhancement of cultural capital in relation to the quality of life of ethnic groups focuses on improved living conditions, increased income, and employment through activities such as (1) providing knowledge about tourism, (2) brainstorming ideas for managing tourism sites, and (3) allowing ethnic groups to define tourism routes. 4) Guidelines for promoting cultural tourism of ethnic groups include: (1) promoting management aspects, (2) revitalizing tourism sites and activities, (3) developing the potential of tourism personnel, (4) proactive public relations and marketing, (5) creating tourism networks, and (6) introducing tribal products to tourist destinations.

Keywords: Cultural Tourism, Cultural Capital, Ethnic Groups

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ปัญญา กัณภัย^{1*} และ พระมหานกร กิตติปัญญา¹

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พยุหยาเมือง เพชรบูรณ์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Panya.kan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (2) พัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (3) ยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ และ (4) เสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 60 คน และผู้ตอบแบบสอบถามเป็นตัวแทนชาติพันธุ์ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวจาก 3 ชุมชน ๆ ละ 20 คน รวมทั้งหมด 60 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ มี 2 อย่าง ได้แก่ (1) ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ประกอบด้วยศิลปกรรมที่ติดมากับที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ และเครื่องมือประกอบอาชีพ เห็นได้ชัดคืองานด้านหัตถกรรมและเครื่องแต่งกาย (2) ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบด้วยค่านิยม ความเชื่อ ภาษา จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างแรงบันดาลใจแก่นักท่องเที่ยว มีการนำรูปแบบดั้งเดิมมาผสมผสานกันเกิดเป็นลวดลายใหม่ ๆ แล้วแปรรูปเป็นเสื้อผ้า ทำให้เกิดความสวยงามยิ่งขึ้น 3) ผลการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มุ่งความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีอาชีพ ผ่านกิจกรรมดังนี้ (1) ให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว (2) ระดมความคิดเห็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว (3) ให้กลุ่มชาติพันธุ์กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว (4) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ มีดังนี้ (1) ส่งเสริมด้านบริหารจัดการ (2) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว (3) พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว (4) การประชาสัมพันธ์เชิงรุกและการตลาด (5) สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว และ (6) นำผลิตภัณฑ์ชนเผ่าสู่แหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ทุนวัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์

© 2025 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก แต่ละกลุ่มจะมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ทั้งภาษา ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตการเป็นอยู่ แม้บางเรื่องจะสามารถผสมกลมกลืนเข้ากับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้ จะเห็นได้จากประเพณีวัฒนธรรม จะมีทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน บางประเพณีวัฒนธรรมอาจแยกไม่ออกว่าเป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ใดเพราะมีการประยุกต์หรือผสมผสานกันอย่างลงตัว แต่ประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ก็ยังคงอัตลักษณ์ของตนไว้อย่างเหนียวแน่น กลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะเด่นตรงที่เป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน ซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่างพรรณเหมือนกัน รวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรม (ดุจดี คงสุวรรณ และวรรณะ รัตนพงษ์, 2567) จากการรักษาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตน เมื่อจะต้องอยู่ร่วมกับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ บางครั้งก็ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น อาจเป็นเพราะความไม่เข้าใจระหว่างกัน ลุกตามไปถึงการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญแก่กลุ่มชาติพันธุ์น้อยเกินไป การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ การเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตจะมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพราะจะต้องมีการติดต่อสื่อสารหรือคบค้าสมาคมกับบุคคลภายนอกหลากหลายสาขาอาชีพที่มีความแตกต่างกัน ทั้งรูปร่าง ลักษณะและอุปนิสัยใจคอ จำต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลผู้มา

เยือนและมีการสร้างจุดเด่นให้แก่ชุมชนท้องถิ่นของตัวเองเพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลอื่นอยากมาเยี่ยมชม รวมถึงการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตจากการทำเกษตรตามไหล่เขาอย่างเดิมมาเป็นการทำของที่ระลึกออกจำหน่าย มีเครื่องประดับเงินและเสื้อผ้าลวดลายต่าง ๆ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านเขาน้อย บ้านเล้าลือ และบ้านเพชรดำ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีการสำรวจทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการรวบรวมเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร พบว่า มีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ แล้วนำไปสู่การส่งเสริม พัฒนาหรือบริหารจัดการให้เป็นระบบ ดังที่ ญัฐชา ลิ้มปัญญาพร (2563) ได้ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่เด่นชัดและเป็นทุนของตัวเอง ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมแบ่งออกเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มีองค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ปราชญ์ และประชาชนในชุมชน รวมทั้งต้องมีแรงสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ พร้อมทั้งมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องถึงจะยั่งยืน เพราะในชุมชนมีทั้งจุดเด่น จุดแข็ง ของทุนทางวัฒนธรรมของลาวครั้งที่สามารถพัฒนาและต่อยอด เป็นสินค้าสร้างสรรค์นำไปสู่เศรษฐกิจชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพสามารถนำรายได้เข้าสู่ชุมชน

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่เด่นชัดจะเป็นงานหัตถกรรมงานปักผ้าและเครื่องแต่งกาย แม้ในปัจจุบันชนเผ่าม้งจะมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองเฉพาะพิธีหรือเทศกาลที่สำคัญเท่านั้น เช่น พิธีแต่งงาน เทศกาลปีใหม่ม้ง เป็นต้น ก็ตาม แต่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเลือกสรรผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จึงมีการพัฒนาต่อยอดด้วยการนำเอาลวดลายผ้าดั้งเดิมมาผสมผสานกับลวดลายที่มีอยู่ปัจจุบัน กลายเป็นลวดลายใหม่ แล้วนำไปแปรรูปเป็นเสื้อผ้าออกจำหน่ายในงานต่าง ๆ รวมถึงเทศกาลปีใหม่ เป็นการสร้างมูลค่าแก่สินค้า ดังที่ อาชว์บาร์มี มณีตระกูลทอง และคณะ (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวิถีชีวิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในเส้นทางอารยธรรมล้านนา พบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวิถีชีวิตในล้านนาอยู่ในระดับดีเยี่ยม ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมเชิงประเพณีและวิถีชีวิตในพื้นที่อารยธรรมล้านนา เช่น การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของประเพณีและวิถีชีวิต หรือการเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวในระยะยาวโดยการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน กิจกรรมการท่องเที่ยวที่อิงอาศัยทุนทางวัฒนธรรม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ของกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยแท้ เนื่องจากสามารถสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่า 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านเขาน้อย ชุมชนบ้านเล้าลือ และชุมชนบ้านเพชรดำ นำมาเป็นข้อมูลในการร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีเสื้อผ้าลวดลายใหม่สู่ท้องตลาด นักท่องเที่ยวมีความสนใจและตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น เป็นโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์สร้างรายได้เพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ก็ดีขึ้นตามมาด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์
4. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยโดยการแจกแบบสอบถาม ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์หัวหน้าครอบครัวในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์จาก 3 ชุมชน โดยใช้วิธีเจาะจงหัวหน้าครอบครัว ประกอบด้วย 1) บ้านเข็กน้อย จำนวน 20 คน 2) บ้านเล้า ลือ จำนวน 20 คน และ 3) บ้านเพชรดำ จำนวน 20 คน รวมทั้งหมด 60 คน เลือกแบบเจาะจง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย

1) ผู้นำด้านวัฒนธรรม จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกได้แก่ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการวัฒนธรรม ตำบลหรืออำเภอ หรือเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์

2) ผู้นำชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกได้แก่ ผู้ที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือกรรมการชุมชน

3) ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกได้แก่ ผู้เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

4) ตัวแทนนักปราชญ์กลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกได้แก่ผู้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะลวดลายการปักผ้า

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน โดยมีแบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีทั้งหมด 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีทั้งหมด 5 ข้อ

ตอนที่ 3 ด้านการยกระดับทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีทั้งหมด 5 ข้อ

2.2 แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์หัวหน้าครอบครัวในอำเภอเขาค้อ เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ จำนวน 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ 2 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ 3 ด้านการยกระดับทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ

2) รวบรวมข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัย

3) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4) ตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะผู้วิจัย ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93

- 5) ดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน
- 6) แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำก่อนนำไปใช้ในการวิจัย
- 7) นำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลที่กลุ่มเป้าหมายที่กำหนด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1) การศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนวัฒนธรรม และการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

2) จัดทำหนังสือจากหน่วยงานเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภายในพื้นที่

3) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเป็นชุดความรู้ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ชุดความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนวัฒนธรรม ชุดแนวทางการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

4) การสัมภาษณ์ (Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์ทั้งแบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) เป็นการสร้างความเป็นกันเองกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน ซึ่งทำการสัมภาษณ์จำนวน 4 วัน ได้แก่ (1) วันที่ 16 ธันวาคม 2567 ทำการสัมภาษณ์ ณ ศาลาประชาคมบ้านเล้าลือ (2) วันที่ 19 ธันวาคม 2567 ทำการสัมภาษณ์ ณ ศาลาประชาคมบ้านเพชรดำ (3) วันที่ 20 ธันวาคม 2567 ทำการสัมภาษณ์ ณ บ้านของกลุ่มเป้าหมาย (4) วันที่ 29 ธันวาคม 2567 ทำการสัมภาษณ์ ณ ศูนย์ธรรมจาริก บ้านเข็กน้อย

5) การแจกแบบสอบถาม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 60 คน ทำการแจกแบบสอบถาม จำนวน 60 ชุดโดยคณะผู้วิจัย ได้รับกลับมาทั้งหมด ซึ่งทำการแจกแบบสอบถาม 3 วัน ได้แก่ (1) วันที่ 16 ธันวาคม 2567 ณ ศาลาประชาคมบ้านเล้าลือ จำนวน 20 ชุด (2) วันที่ 19 ธันวาคม 2567 ทำการสัมภาษณ์ ณ ศาลาประชาคมบ้านเพชรดำ จำนวน 20 ชุด (3) วันที่ 29 ธันวาคม 2567 ทำการสัมภาษณ์ ณ ศูนย์ธรรมจาริก บ้านเข็กน้อย จำนวน 20 ชุด

6) ร่วมพัฒนาและประเมินการเรียนรู้ทุนทางวัฒนธรรม ร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อมุ่งวิเคราะห์การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

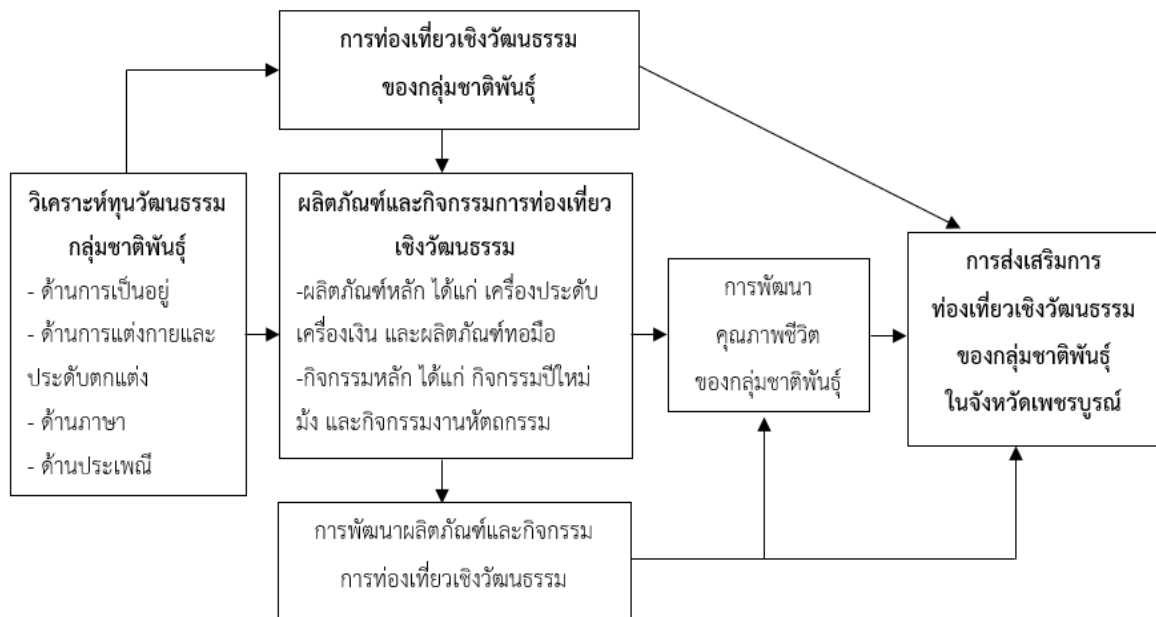
4.1 วิเคราะห์แนวคิด ความหมาย การจำแนกและจัดหมวดหมู่ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนวัฒนธรรม และการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์แนวคิดและองค์ความรู้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 20 คน และวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน โดยอธิบายเป็นเชิงพรรณนา

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการร่วมสังเกตการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นการวิเคราะห์ภายหลังจากการร่วมดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้วิธีการพรรณนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะและรูปแบบ การท่องเที่ยว หรือทฤษฎีการท่องเที่ยว รวมถึงงานวิจัยที่ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำมาเป็นกรอบแนวคิด การวิจัย (Conceptual Framework) ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

ผลการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มเป้าหมาย สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1.1 ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ประกอบด้วยศิลปกรรมต่าง ๆ ที่ติดมากับที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ และเครื่องมือประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็รูปธรรมชัดเจน สิ่งที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของกลุ่มตัวอย่างได้แก่งานด้านหัตถกรรมและเครื่องแต่งกายที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน ที่ประจักษ์ชัดคือ (1) งานหัตถกรรมผ้าปัก อันเป็นฝีมือของสตรีชาวม้ง เป็นภูมิปัญญาของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะสตรีชาวม้งทุกคนจะเป็นผู้ที่มีทักษะในการปักผ้าและนำมาเป็นเสื้อผ้าเพื่อให้คนในครอบครัวได้สวมใส่ การปักผ้าเป็นสิ่งที่ทุกครัวเรือนได้ทำตามความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของคนในครอบครัว โดยส่วนมากงานผ้ามักทำไว้ใช้ในครัวเรือนและซื้อขายกันเองในชุมชน แต่ระยะหลังเริ่มเป็นที่นิยมสวมใส่ในหมู่คนทั่วไป บ้างก็นำไปดัดแปลงเป็นเสื้อผารวมสมัย ทำให้มีการผลิตเพิ่มมากขึ้น และกลายเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน หมู่บ้านในตำบลเข็กน้อยจึงร่วมกันตั้งเนกกลุ่มผ้าปักขึ้น ทำให้มีรายได้เข้าสู่ชุมชนเป็นประจำ (2) เครื่องแต่งกาย การแต่งกายของชนเผ่าจะมีความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัวกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาจะแยกเป็นชนเผ่าม้งขาวและม้งดำซึ่งมีลักษณะการแต่งกายแตกต่างกันเล็กน้อย กล่าวคือผู้ชายม้งดำจะแต่งกายด้วยเสื้อแขนยาว ชายเสื้อระดับเอว เป้ากางเกงหย่อนต่ำลงมา มีผ้าสีแดงปักลายที่ชายผ้าพันทับกางเกงแล้วคาดเข็มขัดทับผู้หญิงม้งดำมักนุ่งกระโปรงไยก์ญซงจีบรอบตัวสีดำหรือย้อมคราม มีลวดลายปักและเขียนเทียน มีผ้าเหลื่อมผืนยางปักลวดลายปิดทับรอยผ่าของกระโปรง ส่วนผู้ชายม้งขาวสวมเสื้อกำมะหยี่แขนยาว กางเกงขาก๊วยหรือกางเกงจีนเป้าตื้น มีลวดลายน้อย ผู้หญิงม้งขาวนิยมสวมเสื้อกำมะหยี่สีดำแขนยาว มีลายปักละเอียดซ่อนอยู่ใต้ปกเสื้อด้านหลัง เดิมจะสวมกระโปรงผ้าไยก์ญซงสีขาวล้วน แต่เพราะเป็นน่ายิงหันมาใส่กางเกงทรงจีนแทน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

1.2 ทนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบด้วยค่านิยม ความเชื่อ ภาษา จารีตประเพณี พิธีกรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์จะมีทนทางวัฒนธรรมลักษณะนี้คล้ายคลึงกัน จากการศึกษาพบว่า ทนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ (1) ภาษา ภาษาม้งไม่มีภาษาที่แน่นอน ส่วนใหญ่มักจะรับภาษาอื่นมาใช้พูดกัน เช่น ภาษาจีนยูนนาน ภาษาลาว ภาษาไทยภาคเหนือ เป็นต้น ภาษาม้งไม่มีภาษาเขียนหรือตัวหนังสือ ได้เขียนและอ่านหนังสือภาษาม้ง โดยการใช้ตัวอักษรหนังสือละติน (2) ระบบความเชื่อ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์บ้านเข็กน้อย บ้านเล้าลือ หรือบ้านเพชรดำ ล้วนแต่มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมจึงมีความเชื่อว่า ในธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมนั้นมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บางครั้งอาจเรียกว่า “ผี” สามารถดลบันดาลให้มนุษย์ได้อยู่เย็นเป็นสุข ได้รับสิ่งที่เป็นมงคล จึงจำเป็นต้องร่วมแรงร่วมใจกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบวชป่า การปลูกไม้ทดแทน การป้องกันไฟป่า เป็นต้น ภูมิหลังของกลุ่มชาติพันธุ์จะมีความเชื่อวิญญานบรรพบุรุษโดยเชื่อว่า วิญญานบรรพบุรุษ จะคอยดูแล ปกป้อง คุ่มครองลูกหลาน ให้มีการเป็นอยู่ที่ดี มีความเจริญรุ่งเรือง ในปัจจุบันอาจมีความเชื่อเรื่องศาสนาเข้ามามีบทบาทบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย (3) ประเพณี วัฒนธรรม สืบเนื่องจากความเชื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมที่ชุมชนจำต้องสืบทอดที่เห็นเด่นชัด ได้แก่ ประเพณีการกินข้าวใหม่และประเพณีปีใหม่ม้ง

จากทนทางวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทจะพบว่า วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีการจัดหมวดหมู่ไว้แล้ว ได้แก่ (1) หมวดโบราณสถานและวัตถุ (2) หมวดประเพณีท้องถิ่น (3) หมวดสินค้าทางวัฒนธรรม (4) หมวดมรดกทางวัฒนธรรม (5) หมวดอาหารพื้นเมือง และ (6) หมวดศิลปะการแสดง แต่ยังคงขาดหมวดภาษา กลุ่มเป้าหมายได้กำหนดให้เพิ่มหมวดภาษาเข้าไปด้วย

2. ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทนทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำหนดพัฒนามาร่วมกับตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ผ้าปัก โดยการนำลวดลายดั้งเดิมคือลายกันหอยมาผสมผสานกันเกิดเป็นลวดลายใหม่ แล้วนำมาแปรรูปเป็นเสื้อผ้า ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาได้แก่ กิจกรรมปีใหม่ม้ง โดยกำหนดให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้าทำกิจกรรมในงานด้วย เว้นแต่กิจกรรมนั้นจะเป็นเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์โดยเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกคู่ของหนุ่มสาวด้วยการโยนลูกช่วง หรือการไหว้บรรพบุรุษ เดิมทีการจัดกิจกรรมในเทศกาลปีใหม่ม้งจะมีเฉพาะชนเผ่าม้งเท่านั้นที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การแข่งขันล้อเลื่อนไม้ การแข่งขันยิงหน้าไม้ การแข่งขันปักผ้า เป็นต้น แต่เมื่อต้องการให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างบรรยากาศหรือสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ แก่นักท่องเที่ยวจึงพัฒนาหรือปรับปรุงกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมด้วย

3. ผลการยกระดับทนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

การยกระดับทนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อิงอาศัยทนทางวัฒนธรรมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ กล่าวคือ การสร้างโอกาส สร้างอาชีพ และรายได้ นอกจากการประกอบอาชีพดั้งเดิมแล้ว นั่นคือการท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเชิงเขา มีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับนานาพันธุ์ ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าแวะเยี่ยมชมตลอดทั้งปี จึงเป็นโอกาสที่ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ความอยู่ดีมีสุขเกิดขึ้น โดยการนำเอาทนทางวัฒนธรรม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มาเป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยว เช่น ในเทศกาลปีใหม่ม้ง มีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าทำกิจกรรมด้วยตนเอง โดยมีการแข่งขันทักษะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการยิงหน้าไม้ หรือการปักผ้า เป็นต้น ในแต่ละกิจกรรมอาจกำหนดอัตราในการเข้าร่วมกิจกรรมไว้เป็นค่าดำเนินการ อันจะทำให้เกิดมีรายได้เข้าชุมชน

4. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์มีหลากหลายลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งมีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นหลายประการ ทั้งการแต่งกาย ภาษาพูด ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ หรือประเพณีวัฒนธรรม

ซึ่งสามารถนำมาเป็นจุดขายแก่นักท่องเที่ยวได้ จากการสังเกตพบว่า การท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะเป็นการนำเสนอผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึกตามร้านตลาด ทั้งที่เป็นศูนย์จำหน่ายหรือร้านค้าทั่วไป ซึ่งมีปรากฏให้เห็นอยู่ทุกฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นได้แก่ ประเพณีปีใหม่ม้งที่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่าไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม ทั้งการแต่งกาย การพูด และการละเล่น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างสม่ำเสมอ ในที่นี้คณะผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ดังนี้ 1) ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการและปัจจัยพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นด้านการคมนาคม หรือด้านแหล่งท่องเที่ยว 2) ส่งเสริมให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น 3) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ 4) การประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุก 5) กำหนดให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว และ 6) ส่งเสริมและยกระดับผลิตภัณฑ์ให้เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต

อภิปรายผล

ผลวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเป้าหมาย มีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นทั้งภูมิปัญญาที่ตกทอดจากบรรพบุรุษ เช่น ภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น และเป็นสิ่งที่มิรู้ปลักษณ์ เช่น งานปักผ้า เครื่องแต่งกาย และผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ เป็นต้น ทำให้สามารถนำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ให้สามารถสืบค้นได้ง่ายขึ้น ส่วนใหญ่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ได้มีการจัดหมวดหมู่ไว้แล้ว และควรเพิ่มเติมคือ หมวดภาษาและหมวดการแต่งกาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มชาติพันธุ์มองว่า จากการสำรวจทุนทางวัฒนธรรมนั้น ภาษาและการแต่งกายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น แสดงความเป็นตัวตนได้อย่างชัดเจน ควรจัดเป็นหมวดหมู่ไว้ต่างหากเพื่อจะได้ดำเนินการส่งเสริมและอนุรักษ์อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ ญัฐชา ลีปัญญาพร (2563) ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่เด่นชัดและเป็นทุนของตนเอง แบ่งออกเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่เป็นมรดกตกทอด เกิดเป็นภูมิปัญญาของมนุษย์ เป็นการกระทำของมนุษย์ที่เป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น เช่น อุปกรณ์จากงานจักสาน ลายผ้าที่เกิดจากการทอผ้า เป็นต้น และทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบไปด้วย ภาษา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรม เมื่อได้ทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวแล้วนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ทำให้เกิดความรู้ เข้าใจ และสามารถนำมาสร้างมูลค่าให้เกิดขึ้นได้

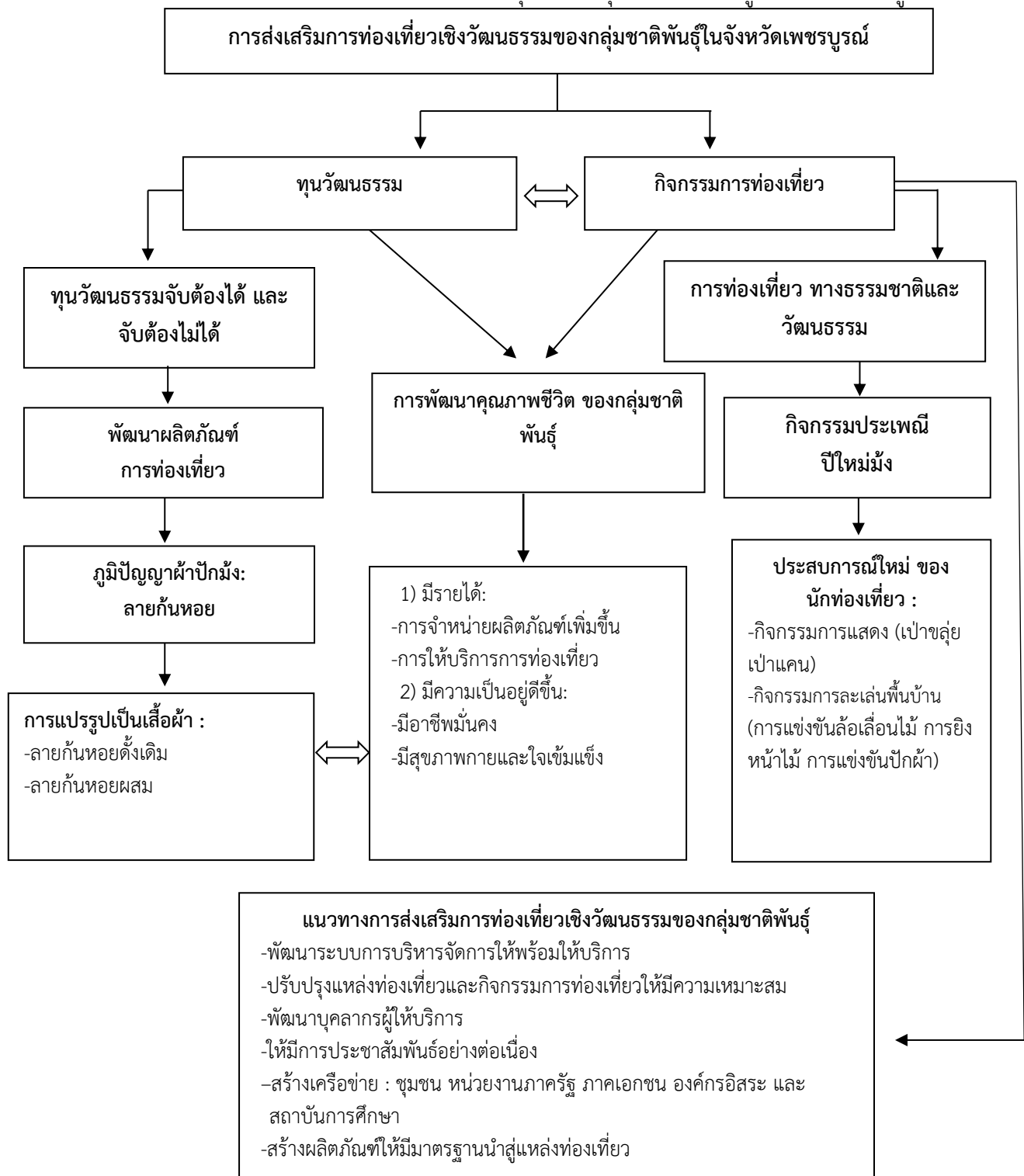
ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรมที่ได้รับการพัฒนาซึ่งมีการดำเนินการระหว่างคณะผู้วิจัยและตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ผ้าปัก โดยการนำลวดลายดั้งเดิมมาผสมผสานกันให้เกิดเป็นลวดลายใหม่ ส่วนกิจกรรมที่มีการพัฒนาคือ กิจกรรมปีใหม่ม้ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากผ้าปักนั้นหากทำให้เกิดลวดลายใหม่แล้วนำไปแปรรูปเป็นเสื้อผ้าจะทำให้เพิ่มมูลค่า เนื่องจากเกิดความสวยงามและแปลกใหม่ และกิจกรรมปีใหม่ม้งเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักกันดีหากได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุงกิจกรรมจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากขึ้น ชุมชนก็จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จิตพนธ์ ชุมเกตุ (2560) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหนังแพะ ซีสนมแพะแปรรูป ผลิตภัณฑ์นมแปรรูป งานศิลปหัตถกรรม เช่น หมอนหนุน ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดกระถิน ผลิตภัณฑ์จากหญ้าแฝก ผลิตภัณฑ์จากกรบวบหอม ผลิตภัณฑ์จากใบตะโก เป็นต้น วัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ควรสื่อให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นดูมีค่า มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เน้นเรื่องราว วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านไทยมุสลิม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนแข็งแรงขึ้น นำรายได้ให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

ผลการยกระดับทุนวัฒนธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตบนฐานทุนทางวัฒนธรรม เป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาให้นักท่องเที่ยวได้ชมหรือเลือกซื้อเกิดเป็นรายได้ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นผลิตภัณฑ์หรือการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จึงมุ่งเน้นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั่นคือมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันมีการปรับขึ้นตลอดเวลา หากจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นจะต้องมีรายได้เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับ กรชนก สนิทวงศ์ (2565) ศึกษาการยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยทุนทางวัฒนธรรม กรณี ชุมชนเมืองเก่าสบสม-หาดไคร้ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ชุมชนเมืองเก่าสบสม-หาดไคร้ มีทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในด้านทุนที่เป็นวิถีดั้งเดิมและทุนที่เกิดจากการสถาปนาขึ้นมาใหม่ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนซึ่งจะเป็นแนวทางการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนด้วยการเรียนรู้ผ่านการเล่าเรื่องด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทำให้การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยทุนทางวัฒนธรรมเกิดแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงานของบุคลากรทางการศึกษาและผู้สนใจทั่วไป เกิดการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเป้าหมายที่มีการท่องเที่ยวอยู่หลากหลายลักษณะที่เห็นเด่นชัดได้แก่ การท่องเที่ยวตามประเพณีวัฒนธรรม เช่น เทศกาลปีใหม่ม้ง การท่องเที่ยวลักษณะนี้จะต้องมีแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการบริการนักท่องเที่ยว เช่น การให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว แก่กลุ่มชาติพันธุ์ การให้ทักษะการบริหารจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบัน กลุ่มชาติพันธุ์มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ด้านการท่องเที่ยวไม่เพียงพอ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนั้นจึงต้องมีแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน เช่น ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ ญัฐชา ลิ้มปัญญาพร (2563) ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ราษฎร และประชาชนในชุมชน รวมทั้งต้องมีแรงสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ พร้อมทั้งมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องถึงจะยั่งยืน เพราะในชุมชนมีทั้งจุดเด่นและจุดแข็งของทุนทางวัฒนธรรมของลาวครั้งที่สามารถพัฒนาและต่อยอดเป็นสินค้าสร้างสรรค์นำไปสู่เศรษฐกิจชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้องค์ความรู้ใหม่ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้จากการวิจัยสามารถนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมุ่งเน้นการใช้ทุนวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งอาจเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมโดยไม่ปรับเปลี่ยนอาจทำให้เกิดความล้าสมัย ในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่มีนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมตลอดทั้งปี การท่องเที่ยวจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรม โดยทุนวัฒนธรรมที่สำรวจและพัฒนาต่อยอดทำให้เกิดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว เช่น “ผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง” ซึ่งนำลายดั้งเดิม มาผสมผสานเป็นลวดลายใหม่ที่เรียกว่า “ลายกันหอยผสม” ก่อนนำไปแปรรูปเป็นเสื้อผ้าที่มีความสวยงามและสะดวกตามากยิ่งขึ้น

นอกจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ยังมีการต่อยอดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้น วัฒนธรรมประเพณีเด่น เช่น “กิจกรรมปีไหมม้ง” ซึ่งจัดขึ้นในเดือนมกราคม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2568 เพื่อให้สอดคล้องกับปีใหม่สากลและนโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาล กิจกรรมดั้งเดิมมีเฉพาะชนเผ่าที่เข้าร่วม ทำให้บรรยากาศการท่องเที่ยวไม่หลากหลาย จึงมีการเพิ่มเติมกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมได้ เช่น การเป่าแคน การแข่งขันยิงหน้าไม้ และการแข่งขันล่อเลื่อนไม้ เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่และความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว การเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้สร้างรายได้ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากมีการกำหนดอัตราค่าเข้าร่วม ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นและการให้บริการที่มีคุณภาพ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์มีอาชีพที่มั่นคงและสุขภาพกายและจิตใจที่เข้มแข็ง การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมี 6 ด้านหลัก ได้แก่ 1) พัฒนาระบบการบริหารจัดการ 2) ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว 3) พัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ 4) ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง 5) สร้างเครือข่าย และ 6) สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าชุมชนเป้าหมาย 3 แห่ง ได้แก่ บ้านเข็กน้อย บ้านเล้าลือ และบ้านเพชรดำ มีทุนทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เผ่าม้ง ซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาดั้งเดิม แม้บางส่วนจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น เครื่องแต่งกาย อาหาร และเครื่องใช้ 2) ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความเชื่อ ภาษา และจารีตประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ทั้งสองประเภทยังถูกจัดหมวดหมู่เพื่อความชัดเจนในการค้นคว้า ได้แก่ วิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย ประเพณีท้องถิ่น สินค้าทางวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรม อาหารพื้นเมือง และศิลปะการแสดง

ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมถูกนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการระดมความคิดจากตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนา คือ “ผ้าปักม้ง” ซึ่งมีลวดลายกันหอยดั้งเดิมที่ถูกสร้างสรรค์เป็นลวดลายใหม่และแปรรูปเป็นเสื้อผ้า บางส่วนผลิตด้วยตนเองและบางส่วนส่งโรงงานเพื่อจำหน่ายตามแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาการท่องเที่ยวจากประเพณีวัฒนธรรม เช่น “ประเพณีปีไหมม้ง” ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยมีการกำหนดค่าเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มรายได้

ส่วนการยกระดับทุนทางวัฒนธรรมและคุณภาพชีวิต พบว่า จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวคือการสร้างรายได้ให้กับชุมชน เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์มีรายได้จากอาชีพหลักไม่เพียงพอและมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น การมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ตลอดทั้งปีจึงเป็นโอกาสในการเพิ่มรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชนเผ่าและการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมกิจกรรม การดำเนินงานนี้ช่วยยกระดับทุนวัฒนธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรบูรณาการร่วมกันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไม่ควรปล่อยให้กลุ่มชาติพันธุ์ดำเนินการเองเพียงอย่างเดียว เนื่องจากอาจขาดความยั่งยืน คณะผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่รวมถึงการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว และการสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแก่บุคลากร โดยเฉพาะชนเผ่าม้ง เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการให้บริการและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยและตำบลทุ่งสมอ ควรวางแผนการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งในรูปแบบการท่องเที่ยวระยะสั้นและระยะยาว พร้อมกำหนดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วม เพื่อสร้างความสนใจและเพิ่มการมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัด

1.3 ในการท่องเที่ยวระยะยาว องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยและองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ ควรมีการกำหนดแนวทางป้องกันอันตราย หรือระบุวิธีการสร้างความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความไว้วางใจในแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ

1.4 การท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบูรณ์ วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวและด้านวัฒนธรรมควรร่วมกันกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างน้อยประกอบด้วย (1) ด้านงบประมาณ (2) ด้านการบริหารจัดการ (3) ด้านบุคลากรการท่องเที่ยว และ (4) ด้านการมีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างสร้างสรรค์

2.2 ควรทำการศึกษาการประเมินและการเรียนรู้กระบวนการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนเข้มแข็ง ศึกษากรณีแต่ละชุมชนหรือแต่ละจังหวัด

2.3 ควรทำการศึกษาการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและการจัดสรรงบประมาณดำเนินงานปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2.4 ควรทำการศึกษากระบวนการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบสร้างสรรค์เพื่อเป็นแหล่งเศรษฐกิจชุมชน ศึกษากรณีแต่ละชุมชนหรือแต่ละจังหวัด

เอกสารอ้างอิง

- กรชนก สนิทวงศ์. (2565). การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยทุนทางวัฒนธรรม: กรณีชุมชนเมืองเก่าสบสม-หาดไคร้ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์*, 45(2), 96–116.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). *การแต่งกายชนเผ่าม้ง*. สืบค้นจาก <http://www.m-culture.in.th/album/view/194013/>.
- จิตพนธ์ ชุมเกตุ. (2560). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐชา ลีปัญญาพร. (2563). *ทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดุจฤดี คงสุวรรณ และ วรรณะ รัตนพงษ์. (2560). *วัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์*. สืบค้นจาก https://www.baanjomyut.com/library/global_community/02_1.html.
- อาชว์บาร์มี มณีตระกูล, ศันสนีย์ กระจำโนม, ดรุชา รัตนดำรงอักษร, อิตินัดดา จินาจันทร์ และ เกศกนก เดชมา. (2561). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวิถีชีวิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในเส้นทางอารยธรรมล้านนา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.